

Közi Horváth József

Rafinált vallásüldözés Magyarországon

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Közi Horváth József
Rafinált vallásüldözés Magyarországon

Címkép: Az Országház kupolája csúcsán a vörös szovjetsillaggal

---

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció a szerző kiadásában jelent meg Münchenben, 1980-ban. A programot lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog Kovács K. Zoltán tulajdonában van.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Mottó.....	4
Előszó.....	4
Vallás és egyház ötvenhatban.....	5
„Adjak vissza a templomunkat!”.....	5
Az egyházi vezetők szabadulása és rehabilitálása.....	5
Ordas, Ravasz és Mindszenty nyilatkozata.....	6
Ötvenhat csodálatos erkölcsi tisztasága.....	7
Újra megteltek a templomok.....	7
Egyházüldözés törvényes alapon.....	8
Az állam és egyház szétválasztása kommunista módon.....	8
Csalárd játék a hitoktatás körül.....	8
A mindenható Állami Egyházügyi Hivatal.....	9
Az új társadalmi ünnepek.....	10
A kádári egyházpolitika hazug dicsérete.....	10
Ízelítőül néhány példa.....	11
A Magyarok Világszövetségének lapja.....	12
A társutasok túlbuzgósága.....	12
Meglepően újhangú cikk a Vigiliá-ban.....	13
Emlékeztető könnyen feledőknek.....	14
Az első világháború után.....	14
A harmincas évek szociális reneszánsza.....	14
Az állam és egyház összefonódásának a vádja.....	15
Lelkiismeretlen egyoldalúság.....	15
A békepapok gyászos szerepe.....	17
A békepapi mozgalom megalakulásának előzményei.....	17
A három nagy keresztény vezető.....	17
Coriolánusok papi talárban.....	18
A békepapi mozgalom kettős feladata.....	19
Nem minden békepap kommunista társutas.....	19
Zöldel-e már a megnyesett fa?.....	20
Az elmúlt négy év mérlege.....	20
A közerkölcsök romlása.....	21
A kardinális és a Vatikán új keleti politikája.....	22
Ravaszkodással álcázott vallásüldözés.....	23
Kádár történelemhamisítási kísérlete.....	23
Vörös medália Lékai bíboros-prímas mellén.....	24
Az egyház jövőjéért való aggódás hangja.....	24
Mit lehetne és kellene tenni?.....	25
Válasz egy meghívásra.....	26
Sztálin szobra a Magyarok Nagyasszonya temploma helyén.....	26
A Regnum Marianum megsemmisítése.....	26
A magyar nép válasza.....	27
Az állítólagos kádári pálfordulás legendája.....	27
A teendők helyes sorrendje.....	28

Mottó

II. János Pál:

„Ünnepélyesen követelem, hogy mindenhol mindenki tisztelje az emberek és népek vallásszabadságát...!”

(Részlet a pápának az UNO Emberi Jogok Deklarációjának 30. évfordulója alkalmából Waldheim főtitkárhoz intézett üzenetéből.)

Előszó

Ennek a füzetnek a fejezetei előzőleg már megjelentek önálló cikkek formájában az „Életünk”, illetőleg a „Nemzetőr” hasábjain.

Ezekben a rövidlélegzetű egyházpolitikai cikkekben persze csak vázlatos képet tudtam rajzolni a magyar kereszténység és az orosz megszállók védelmét és támogatását élvező kommunista párt kezében lévő és hatalmi eszközének számító államhatalom viszonyáról.

De, azt hiszem, így is sikerült megmutatni a kádári egyházpolitika rosszindulatú körmönfonságát, amely lelkiismereti és vallásszabadságról beszél, az egyházakkal való békés együttműködést hirdeti, de ugyanakkor az istenhitnek a nép lelkéből való kiirtását és az egyházi intézmények fölöslegessé tételét tekinti végső feladatának. Addig is azonban, amíg ezt a végső célját eléri, az Egyházat és annak vezetőit a maga bel- és külpolitikájának a szolgálatába igyekszik állítani.

Mindszenty bíboros Rákosi Mátyás egyházpolitikáját „ravaszkodással álcázott vallásüldözés”-nek nevezte.

Ami a végcélrt illeti, Kádár János eddig még egyetlen szóval sem mondott ellent rosszlelkű elődjének. Egyházpolitikai szándékainak a megfogalmazásában azonban óvatosabb, az álcázásban ügyesebb és a ravaszkodásban találékonyabb.

Ezért használom a jellemzésére a rafinált jelzöt.

Közi Horváth József

Vallás és egyház ötvenhatban

Az 1956 őszen hazánkban lezajlott forradalom és szabadságharc nemcsak nemzeti és világpolitikai szempontból nézve, hanem egyházi és vallási viszonylatában vizsgálva is igen nagy esemény volt. Megmutatta és bebizonyította ugyanis, hogy a hitet és az egyházhoz való hűséget hosszú évek ideológiai propagandájával, adminisztratív komiszkodásával és rendőri terrorjával sem lehet a vallásos emberek szívéből kitépni.

„Adjak vissza a templomunkat!”

Már a forradalom első napjának, 1956. október 23-ának délutánján ezt követelte az a több ezer főnyi tömeg, amely tanúja volt a monstruózus, nyolc méter magas Sztálin-szobor ledöntésének, amelyet Rákosi Mátyás 1950-ben állíttatott fel a Magyarok Nagyasszonya – a Regnum Marianum – lerombolt templomának a helyén eszményképének és parancsoló urának, a világ legkegyetlenebb zsarnokának a tiszteletére.

A kommunista diktatúra rabláncainak a lazulását érezve a nép egyre több helyen és egyre hangosabban követelte a vallásszabadság visszaállítását és az egyházi korlátozások megszüntetését.

A legrészletesebb beszámoló Szombathely városa katolikus társadalmának 1956. október 30-án tartott nagygyűléséről maradt ránk. A szónokok – olvassuk a rádiójelentésben – a közönség egyhangú helyeslése mellett követelték „Mindszenty bíboros azonnali szabadonbocsátását és rehabilitálását a többi fogságban tartott egyházi személlyel együtt, az Egyház és állam viszonyának rendezését az igazság és a szabadság alapján, teljes függetlenséget a püspököknek az Egyház kormányzásában, a szerzetesrendek szabad működésének visszaállítását, az egyházi hitbuzgalmi egyesületek szervezésének engedélyezését és a hitoktatással kapcsolatos korlátozó intézkedések megszüntetését, valamint a teljes vélemény-, sajtó- és lelkiismereti szabadság biztosítását...”

A nemzeti forradalmi kormányt sűrű egymásutánban felkereső küldöttségek kérései között is gyakran szerepelnek ezek a vallási jellegű pontok. Így, például, Bujáki Ferenc, a szolnoki nemzeti bizottság Budapestre küldött vezetője a rádión keresztül örömmel tudatta a város lakosságával, hogy sikerült beszélnie Nagy Imre miniszterelnökkel, akitől kérte, hogy „teljesítsék a népnek azt a követelését, hogy Mindszenty József bíboros-hercegprímást eresszék szabadon és tegyék lehetővé számára, hogy a Pápával felvesse a közvetlen kapcsolatot. Erre nézve – folytatta – azt a választ kaptam, hogy Mindszenty hercegprímás már szabad és a kormány semmiben sem akadályozza, hogy a magyar katolikus egyház vezetését elláthassa ...”

Az egyházi vezetők szabadulása és rehabilitálása

Érdekes és jellemző, hogy a trianoni magyar-csehszlovák határ közelében fekvő Felsőpetényben a falu többségében nem-katolikus lakossága hangos tüntetéssel követelte az ottani volt Almássy-kastélyban fogva tartott Mindszenty bíboros szabadonbocsátását. És azt sem szabad elfelejteni, hogy a közeli rétsági laktanyában állomásozó honvédségnek egy – Pálincás-Pallavicini Antal őrnagy által vezetett – osztaga szabadította ki és kísérte vissza Budára.

A Hercegprímás még útban volt, amikor a rádió közölte a hírt ujjongva fogadó néppel, hogy a nemzeti kormány, amelynek akkor még Kádár János is tagja volt, Mindszentyt rehabilitálta. A kormány – így szólt a híradás – megállapította, hogy „az 1948-ban

Mindszenty hercegprímás ellen emelt vádak minden törvényességet nélkülöztek. Ennek értelmében a hercegprímás ellen történt összes intézkedések megsemmisülnek és a hercegprímás minden eddigi polgári és egyházi tisztségét felveheti és szabadon gyakorolhatja.”

A hercegprímás szabadulásával egyidejűleg elhagyhatták börtöneiket és internálólhelyeiket az őrizet alatt levő püspökök, papok, szerzetesek és világi hívők százai is. A püspöki irodákból eltűntek a „bajuszos püspök”-öknek csúfolt kommunista ellenőrök és a rezsim szolgálatába szegődött békepapok.

„A nagyszerű forradalom – lelkezzett az újra megjelent hitbuzgalmi hetilapnak, a „Szív”-nek ismeretlen vezércikkírója – az Egyház kezéről is lerázta a bilincset...”

Megtörtént a Rákosi-korszakban félreállított protestáns egyházi vezetők rehabilitálása is. 1956. október 31-én a déli evangélikus egyházkerület püspöki hivatala közölte, hogy Dezséry László püspök lemondott, és az egyházkerület vezetését az 1950-ben igazságtalanul elítélt Ordas Lajos püspök vette át...”

„A magyar református egyház lelki és szervezeti újjáépítésére alakult bizottság” pedig november 1-én jelentette be, hogy „a magyar református egyház zsinata és egyetemes konventje törvényes elnökének ma is Dr. Ravasz László püspököt tartja, aki ezekről a tisztségeiről csak politikai kényszer hatása alatt mondott le...”

Ordas, Ravasz és Mindszenty nyilatkozata

A hivatalába visszatért egyházi vezetők mindegyike helyeselte a forradalom programját, és támogatta Nagy Imre nemzeti kormányát.

Ordas Lajos püspök, aki hosszú kényszerű hallgatás után 1956. november 2-án először szólhatott a rádión keresztül az ország evangélikusaihoz, – többek között – ezeket mondta: „Népünk szabadságharcával azonosítjuk magunkat. Ezt kérjük mindnyájatoktól. Végezzetek hű szolgálatot a megbékélés érdekében, kapcsolódjatok bele az újjáépítés munkájába!...”

A hivatalába visszatérő Ravasz László kijelentette, hogy „a magyar református egyház csodálattal és hódolattal adózik a nemzeti felkelés hőseinek, diákoknak, munkásoknak, katonáknak, férfiaknak és nőknek, akik erkölcsi felszabadulásunk győzelmét vérük hullatásával kivívták...”

Mindszenty bíboros pedig november 3-án elhangzott rádiószózatában azt mondta, hogy: „A szabadságharc azért volt, mert a nemzet szabadon akart dönteni arról, hogy miképpen éljen. Szabadon akart határozni sorsa, államának igazgatása, munkájának értékesítése felől...”

Beszédének az országházból történt közvetítése alatt Tildy Zoltán miniszterelnökhelyettes mellette ült és könnyes szemmel hallgatta a hosszú kínzás és börtön után újra szabad prímás nyilatkozatát. Utána pedig megköszönte neki azt a nagy segítséget, amelyet szózatával a nemzeti kormánynak nyújtott.

Amikor később a kommunista és társutas propaganda azzal vádolta a Bíborost, hogy a világháború előtti félfudális rendszert akarta visszahozni, és visszakövetelte az egyházi földbirtokot, a forradalmi kormány emigrációban élő tagja, a szociáldemokrata Kéthly Anna erélyesen a védelmébe vette. „Mindszenty – mondta – támogatta a forradalmat, és nem akart annak reakciós jelleget adni. Se Horthyt, se a kapitalistákat nem akarta visszahozni. Lojális volt velünk szemben...”

A keresztény egyházi vezetőkhez hasonlóan a zsidó rabbi kar is rádiónyilatkozatban fejezte ki együttérzését a nemzeti forradalommal. „A vallási szabadságát visszanyert magyar zsidóság – így hangzott a nyilatkozat – lelkesen üdvözli a forradalom vívmányait. Hódolattal és kegyelettel emlékezik meg az elesett hősekről. Egynek érzi magát a független, szabad hazával. Felkéri a külföldi zsidó szerveket, nyújtsanak a sokat szenvedett hős magyar népnek gyors, hathatós anyagi segítséget...”

Ötvenhat csodálatos erkölcsi tisztasága

Az egyházi vezetők nyugodt lelkiismerettel dicsérhették a forradalmat és szabadságharcot, mert ez a spontán népfölkelés erkölcsileg csodálatosan tiszta volt.

Ötvenhatban a magyar nép nemcsak a testvéri egységnek, a halált megvető bátorságnak és a jövőbe néző politikai programot követelő okosságának mutatta ragyogó példáját, hanem erkölcsi magaviseletével is kiérdemelte a világ elismerését.

A külföldi tudósítók elragadtatással emlegették, hogy a tíz év alatt felgyülemlett keserűség, a szovjet csapatok brutális fellépése és a politikai rendőrség kegyetlenkedése feletti jogos harag dacára is tartózkodott a felkelt nép az elhamarkodott cselekedetektől és felelőtlen egyéni bíraskodástól. A forradalmakkal rendszerint velejáró köz- és magántulajdon elleni bűntények, lopás, rablás, fosztogatás, teljesen hiányoztak. A kisüzletek és a nagy áruházak betört üveglő kirakataiban álló árukhoz senki nem nyúlt hozzá.

Az ifjúság nagy részénél – jegyezte meg az egyik nyugati sajtótudósító – a szabadság iránti lelkesedés a vallási élmény hőfokára hevült, és ez a nemes belső tűz átformálta egész magatartásukat. Egy fiatal szabadságharcos ezt a magatartást azzal magyarázta, hogy: – mondta – „Váratlanul egy szebb élet hajnalán éreztük magunkat. És ez a hirtelenül ránk szakadt boldogság nagylelkűvé és megbocsátóvá tett bennünket...”

Bibó István, a nemzeti kormány utolsó pillanatig hivatalban maradt tagja nyugodt lelkiismerettel utasíthatta vissza az orosz páncélosok gyűrűje mögül gyalázkodó Kádár-klikk rágalmaival. Nemzeti forradalmunk és szabadságharcunk dicsőségét se fasiszta, se antiszemita kilengések nem piszkolták be. Tanú rá az egész világ. Elsősorban a nyugati liberális, szocialista és kommunista újságírók.

Újra megteltek a templomok

A forradalom által visszatért vallásszabadság országszerte megtöltötte a templomokat imádkozó hívekkel.

„Templomaink – jelentette egy fővárosi plébános – soha nem látott mértékben zsúfoltak. Olyanok is ott vannak, akik évek óta hiányoztak...” Egy dunántúli lelkész pedig azt újságolta, hogy: „Az iskolákban ismét felkerült a kereszt a falra. A hitoktatás szinte kivétel nélkül visszatért a régi keretek közé. Vasárnap az iskolások a legtöbb faluban testületileg jöttek a misére. Nem egy helyen tanítóik vezetésével... Sok helyen a kommunista vezetők a plébánostól kértek és kaptak védelmet... A falvakban már a forradalom első napjaiban megindult az élelmiszer önkéntes gyűjtése a főváros számára. Ennek az akciónak a propagálásában sok pap vezető szerepet játszott...”

A templomokat megtöltő imádkozók seregéből a már kommunista iskolákban nevelt fiatalok sem hiányoztak. „A forradalom előtti és alatti napokban – mondta egy fiatal pesti szabadságharcos – visszatértem vallásom gyakorlásához ...”

Egyházüldözés törvényes alapon

Az ötvenhatos népfölkelésnek szovjeterővel történt vérbefojtása a vallásszabadság megszűnését és az egyházi önkormányzat újrakezdődő gúzsbakötését jelentette. Az orosz páncélosok védelme alatt Budapestre visszalopakodó Kádár-klikk folytatta a Rákosi-korszak ellenséges egyházpolitikáját azzal a különbséggel mégis, hogy annak nyílt erőszakát törvények és törvényerejű rendeletek hosszú sorával igyekezett legalizálni.

Az állam és egyház szétválasztása kommunista módon

Ezeknek a cinikus képmutatással megfogalmazott intézkedéseknek – a maga nemében – valóságos remekműve „A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1957. évi törvényerejű rendelete az egyes egyházi állások betöltéséhez szükséges állami hozzájárulásról”.

A törvényerejű rendelet bevezető soraiban az alkotmány 54. §-ára hivatkozik, amely kimondja, hogy „a lelkiismereti szabadság biztosítása érdekében a Magyar Népköztársaság az egyházat különválasztja az államtól”.

De – így folytatódik a szöveg – „szükség van azonban az egyházi kinevezéseknél az állami szuverenitás érvényesítése végett az állami érdekek biztosítására”. Majd felsorolja mindazokat az állásokat, – katolikus, protestáns és zsidó vonatkozásban egyaránt – amelyeknek a betöltéséhez az elnöki tanácsnak, illetőleg a művelődésügyi miniszternek előzetes hozzájárulása szükséges. Ezt az előzetes hozzájárulást nemcsak a kinevezéseknél, hanem az áthelyezéseknél és az elmozdításoknál is ki kell kérni.

A rendelet részletes áttanulmányozása után kitűnik, hogy a kommunista és ateista diktatúra alatt szenvedő Magyarországon jelenleg egyetlen olyan valamirevaló egyházi jellegű, papok, lelkészek vagy világiak által betöltött állás sincsen, amelynek a betöltése fölött a pápa, illetőleg az arra törvényesen hivatott protestáns és zsidó testületek szabadon határozhatnak.

A rendelet külön súlyt helyez arra, hogy az egyházi adminisztráció intézése és a papi, illetőleg lelkészi utánpótlás nevelése a rezsim szempontjából megfelelő személyek kezében legyen.

Csalárd játék a hitoktatás körül

A „Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány”-nak a vallásoktatás mikéntjéről szóló 21/1957. számú rendelete is megnyugtatóan kezdődik. „A vallásoktatást – jelenti be ünnepélyesen a Kádár-rezsim kormánya – az Alkotmány 54. §-ában foglalt szabad vallásgyakorlás elvének, valamint az állam és az egyházak közötti egyezmények szellemének megfelelően az állampolgárok kizárólagos magánügyének kell tekinteni. Az állampolgárok számára biztosítani kell, hogy az általános iskolákban és általános gimnáziumokban tanuló kiskorú gyermekük a vallásoktatásban részt vehessen, vagy részt ne vehessen”.

Ezután a nagylelkűen hangzó bevezetés után következnek a megszorítások:

a) „a vallásoktatásra való beiratkozáshoz a szülőnek, illetőleg gyámnak beleegyezését” az iskola igazgatósága által meghatározott helyen és időben személyesen kell igazolnia, ami az illető számára valóságos vesszőfutást jelent. A megadott helyen és időben ugyanis az igazgató, a tanácselnök és a párttitkár várja, akik megmagyarázzák neki, hogy milyen előnyöktől esik el, és milyen károk érhetik, ha el nem áll a szándékától.

b) „A vallásórákat... a kötelező tanítási időn kívül, a tanítási órák előtt, vagy után heti két órai időtartamban lehet megtartani”, ami bizony nem növeli a gyerekek lelkesedését, a hittanóra után.

c) „Vallásoktatásra, valamint annak az egyházak által történő ellenőrzésére csak az egyházak által megbízott, képesítéssel rendelkező és a megyei (fővárosi, megyei jogú városi) tanács vb. művelődési osztályának hozzájárulásával rendelkező személyek jogosultak”. Ami azt jelenti, hogy kommunista és ateista állami szervek döntenek el, hogy ki taníthat hittant.

Ilyen körülmények között nem lehet csodálkozni azon, hogy az iskolai hitoktatás a fővárosban és a nagyobb vidéki gócpontokban már majdnem teljesen megszűnt, és a falvakban is évről-évre csökken a vallásoktatásra beíratott gyerekek száma.

Az iskolai hitoktatás korlátozásán túlmenően az ifjúság templomi hitoktatását is szűk keretek közé szorították, és még azt is megtiltották, hogy a hitoktatók előadásait képekkel vagy filmekkel illusztrálják, és hallgatóságuknak kérdéseket tegyenek fel.

Lékai bíboros abban reménykedett, hogy a rezsimmel szembeni megalkuvó politikájával legalább ezen a téren sikerül javulást elérnie. Az elért aprócska eredmények – sajnos – egyáltalán nincsenek arányban azzal a propaganda-szolgálattal, amelyet a magyar katolikus egyház feje behódolásával odahaza éppenny, mint külföldön, a Kádár-klikknek tett.

A mindenható Állami Egyházügyi Hivatal

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1959. évi 25. számú törvényerejű rendeletével felállította az Állami Egyházügyi Hivatalt. A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány pedig 33/1959. számú rendeletével körvonalazta az ÁEH hatáskörét.

A rendelet szerint az ÁEH főbb feladatai:

a) „Az egyházi vonatkozású jogszabályok előkészítése és azok végrehajtásának biztosítása”.

b) „Az egyházakkal és vallásfelekezetekkel kötött egyezmények és megállapodások végrehajtása”.

c) „A lelkiismereti szabadsággal és a vallás szabad gyakorlásának biztosításával összefüggő kérdések intézése, az egyházi funkciók zavartalan menetének biztosítása”.

Olyan tetszés szerint magyarázható és tágítható gumiparagrafusok ezek, amelyekbe minden személyi és dologi természetű egyházi probléma belefér.

Az ÁEH él is ezzel a lehetőséggel.

Szomorú tény, hogy az egyházmegyék és egyházkerületek egykori önkormányzatából már alig van valami, az is csak látszólag, érvényben. A püspökségek az ÁEH végrehajtószervei lettek. Az ÁEH államtitkári rangban lévő elnöke úgy rendeli magához raportra a püspököket, mintha alattvalói lennének. A püspöki irodában működő békepapok egyike, az irodaigazgató vagy a titkár hetenként köteles jelentést tenni a kommunista megyei egyházügyi előadónak, akinek az előzetes tudta és beleegyezése nélkül még írógéppel sokszorosított és csak a lelkipásztorkodó papoknak szánt közleményeket sem szabad szétküldeni a püspöki irodából.

Az ÁEH megyei megbízottai különösen azokat a papokat tartják nyilván, akik a gyerekekkel és az ifjúsággal a templomon kívül is foglalkozni próbálnak.

Sainos, ezek a buzgó lelkipásztorok még egyházi előjáróiktól sem kapnak védelmet. „Minek teszed, ha egyszer nem szabad!” – mondta egyiküknek püspöke. „Mert ezért lettem pap!” – válaszolta a fiatal káplán.

Örvendetes dolog, hogy az ifjú papi nemzedékben nem kicsi azoknak a száma, akik ilyen „véresen” komolyan veszik a hivatásukat. Történik ez annak ellenére, hogy az ÁEH abba is beleszól, hogy kit vehetnek fel a püspökök a papnevelő-intézetbe, kit szentelhetnek pappá és közülök ki kaphat lelkészi működési engedélyt. Arról nem is beszélve, hogy az ilyen

helytálló katolikus papnak vagy protestáns lelkésznek eleve le kell mondania arról, hogy magasabb beosztást vagy nagyobb plébániát kapjon.

A szabadságharcnak orosz fegyverekkel történt leverése óta eltelt negyedszázad egyházi pereinek majdnem mindegyikén olyan katolikus papok és protestáns lelkészek – és világi munkatársaik – ültek a vádlottak padján, akik fiatalokkal mertek foglalkozni. A bűntény, amelyért hosszabb-rövidebb börtönbüntetésre ítélték őket, minden esetben összeesküvésre való előkészítés volt, ami a valóságban abból állott, hogy vallásos jellegű könyveket adtak a fiataloknak, és elolvasásuk után azok tartalmáról beszélgetést folytattak velük.

Az új társadalmi ünnepek

A hivatalosan ateista – istentelen – állam, illetőleg az államot totálisan kézbe tartó Kommunista Párt, szovjet mintára, nálunk is rendszeresítette „az új társadalmi ünnepek”-et azzal a kifejezett céllal, hogy általuk kiküszöbölje és helyettesítse „az élet nagy állomásain” az egyházi szertartásokat.

A kommunista pótvallás liturgiája szerint a keresztelés helyét a „névadó ünnep”, a bérmlás, illetőleg a konfirmáció helyét a „kisdobosavatás” vagy a „nagykorúsítási ünnepély” foglalja el. A pap nélkül végzendő temetésnél pedig a hozzátartozók választhatnak, hogy a temetési vállalatnál található világi búcsúztatók közül kit akarnak felkérni a gyászbeszéd elmondására.

Az állam és a párt anyagi kedvezményekkel is igyekszik megkedveltetni ezeket a kifejezetten egyházellenes szándékkal propagált családi ünnepeket. Népszerűvé azonban mindmáig nem tudták tenni őket. Az állam és a párt közvetlen hatáskörébe tartozó társadalmi rétegek azonban nem térhetnek ki a kényszerítő formában jelentkező ajánlat elől.

Közülök régebben azok, akik a vallásukat valóban komolyan veszik, úgy oldották meg ezt a lelkiismereti problémát, hogy a kommunista esküvő vagy keresztelő után felkerestek valahol, a lakóhelyüktől messze egy ismerős papot, aki zárt ajtók mögött megeskette az új párt vagy megkeresztelte az újszülöttet.

Ma már ez se lehetséges. A papok ugyanis parancsot kaptak, hogy a titkos egyházi ténykedéseket is jelenteniük kell felettes hatóságaiknak. És ez elől ma már egyikük sem mer kitérni, mert időközönként beugrató ügynökök keresik fel a rezsím szempontjából gyanús lelkészeket, és próbálják őket rávenni arra, néha álszenteskedő farizeizmussal és sűrű könnyezéssel, hogy vállalják el a kért titkos egyházi funkciót.

Ilyen a hétköznapi gyakorlatában az alkotmányban biztosított lelkiismereti és vallásszabadság. És az állam és egyház között egyre fejlődő jóviszony, amelyről ünnepi alkalmakkor a kommunista rezsím feje, Kádár János és Lékai László, a magyar katolikus egyház bíboros-prímása olyan szép szavakkal szokott beszélni.

A kádári egyházpolitika hazug dicsérete

Hat évvel ezelőtt Mindszenty bíboros a Kádár-rezsím egyházpolitikájáról vallott véleményt az alábbi rövid és tárgyilagos nyilatkozatban tárta a világ közvéleménye elé: „Magyarországon az Egyház nem szabad, mert

1. Az egyházmegyék kormányzása a kommunista rezsím által felépített és ellenőrzött egyházi közigazgatás kezében van.

2. Egyetlen magyar érseknek, megyéspüspöknek, illetve apostoli kormányzónak sincsen módjában az említett egyházi közigazgatás összetételén, illetve működésén bármit is változtatni.

3. A rendszer dönt abban a kérdésben is, hogy ki milyen egyházi állásba kerülhet és abban meddig maradhat. A rezsím dönti el, hogy kit szentelhetnek pappá a püspökök és kit nem.

4. Az alkotmányban biztosított lelkiismereti- és vallásszabadságot a rendszer a gyakorlatban elnyomja. Az iskolai hitoktatást a városokból és a nagyobb helységekből már száműzték. Folyamatban van a falusi iskolákban még tengődő hitoktatás elszorvasztása is. Az ifjúságot a szülők túlnyomó többségének akarata ellenére ateista szellemben nevelik. Vallásos emberekkel szemben a diszkrimináció mindinkább érvényesül. Legutóbb a vallásos pedagógusokat szólították föl, hogy válasszanak hitük megvallása vagy kenyerük között.

5. Új püspökök, illetve apostoli kormányzók kinevezése fenti sérelmek orvoslása nélkül nem oldja meg az Egyház problémáit. Békepapok fontos egyházi állásokba való emelése pedig megrendíti az egyházhű papok és hívek bizalmát a legfőbb egyházi vezetésben.”

A nyilatkozatnak minden pontja és megállapítása érvényes a mai helyzetre is. Mondani is felesleges, hogy protestáns testvéreink egyházainak a panaszai és sérelmei sem kisebbek.

Egy otthoni szakértőnek titokban terjesztett tanulmánya szerint a Rákosi korszak és a Kádár-rezsím egyházpolitikája között nem lényegbeli, hanem csak stílusbeli különbség van. Rákosi ökölrel akarta agyonverni, Kádár selyemkesztyűs kézzel igyekszik megfojtani az egyházakat.

Szerintem még az a különbség is megvan a kettő között, hogy a kádári egyházpolitika propagandistái szorgalmasabbak és ügyesebbek. Csak az a hibájuk, hogy hazug dicséreteikkel gyakran már a szemérmertlenség határát súrolják, ami által még a tájékozatlan idegenek előtt is gyanússá válnak.

Ízelítőül néhány példa

Az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének, Miklós Imrének, „a vörös főkegyúr”-nak a kijelentése szerint „tartósan rendezett jó viszony áll fenn az állam és az egyházak között.”

Vele szemben a nemzetközileg is nagytekintélyű, baloldali liberális napilapnak, a párizsi „Le Monde”-nak Magyarországra küldött tudósítója hosszas és lelkiismeretes tájékozódás után arra a meggyőződésre jutott, hogy az állam és az egyházak közötti égis magasztalt normalizáció a valóságban az egyházi közösségeknek a kommunista hatalommal szembeni teljes függőségét jelenti.

Aczél György miniszterelnökhelyettes gyakran és szívesen beszél arról, hogy az egymástól eltérő és egymással össze nem egyeztethető eszmerendszer, a kereszténység és a marxizmus valószínűleg még „hosszú ideig él egymás mellett.” De – szokta hozzátenni – „nemcsak szükséges, hanem lehetséges is”, hogy a hívek a szocializmus építésében együttműködjenek.

Arról azonban hallgat, hogy a két ideológiának önkifejtési és önvédelmi lehetőségei még csak nem is hasonlíthatók össze egymással. Mialatt az ateizmus mögött ott áll a diktatórikus kormányhatalom teljes apparátusa, az egész iskolarendszer, a könyvkiadás, a sajtó, a rádió, a televízió és az évente ezrével rendezett marxista és ateista kötelező tanfolyamok, a keresztény világnézetet képviselő és védeni hivatott egyházaknak alig állanak hiterjesztő és hitvédő eszközök és lehetőségek a rendelkezésére. 1977-ben például a rezsím által kiadott 7200 könyvvel szemben a keresztény egyházak összesen 35-öt jelenthettek meg. Azokat is csak előzetes cenzúra után. A hivatalosan engedélyezett és előzetesen cenzúrázott, korlátozott terjedelemben és példányszámban megjelenő keresztény hetilapocskák szerkesztői gondosan vigyáznak arra, hogy az állam, illetőleg a kommunista párt haragját magukra ne vonják. A cenzúra szigorúságára jellemző, hogy még azokat az írógépen sokszorosított és kicsi példányszámban kiadott körleveleket is be kell mutatni láttamozás és jóváhagyás végett az

Állami Egyházügyi Hivatal megyei megbízottjának, amelyekben a püspök kifejezetten lelkipásztori teendőket közöl a papjaival.

Arról pedig – a sok kellemetlen tapasztalat után – az egyháziak már régen lemondtak, hogy a szószéken védekezzenek a marxista és ateista támadások ellen.

A Magyarok Világszövetségének lapja

a „Magyar Hírek”, amelyet ingyen és bérmentve küldözgetnek a szabad világban élő magyarok címére, külön fejezetet érdemel. Ha valaki ugyanis csak belőle merítené ismereteit az otthoni viszonyokról, könnyen arra a következtetésre juthatna, hogy Magyarországon nagyobb a vallásszabadság és erőteljesebb a keresztény kultúra ápolása, mint bármelyik nyugati demokratikus államban.

Kezemben a karácsonyi szám: lapozgatom, nézegetem, olvasgatom és csodálkozom. Az első oldalt betlehemes-csoport színes képe díszíti. A második oldalon Cserháti József pécsi püspök képe látható. A szövegrészben Szabó Zoltán, a Világszövetség főtítkára dicséri a külföldön működő magyar papokat, „akik jelentős munkát végeznek a szóránymagyarság arculatának alakításában ...” Arról persze hallgat, hogy otthon nem engedik meg a papságnak, hogy részt vegyenek a magyarság arculatának alakításában. Az ötödik oldalon arról értesülünk, hogy Budapesten doktorált Teleky Béla, a burgenlandi Örsziget evangélikus lelkésze. A 4. oldal beszélgetést közöl Kovách Attila református püspökkel „A szeretetről”. A 7–9 oldalakon szép színes képekkel illusztrált beszámolót közöl az „Egyházi gyűjtemények kincsei”-ről. A 19. oldalon József Attila, Weöres Sándor és Tamkó Sirtó Károly karácsonyi versei olvashatók. A 20. és 21. oldalakon Móra Ferencnek két bájos karácsonyi elbeszélése található. A 24. oldalon Csanádi Imre a „mennyből az angyalt és új havat” hozó decemberről énekel. A 25. oldalon a vallásos témák hosszú sorát egy téli tájban álló modern templomról készült színes felvétel zárja le. Direkt propaganda csak elszórva található a lapban. Így – például – Szabó főtítkár beszélt „annak az úttörő kezdeményezésnek kedvező hatásáról, amelyet az amerikai magyar katolikus lelkészek látogatása jelentett. „Bognár József elnök pedig ismertette „Nagy Ferenc volt miniszterelnök meghívásának a részleteit. A hazalátogatás kidolgozott és egyeztetett programjának megvalósulását – mondta – meghiúsította az ismert politikus sajnálatos halála.” Cserháti József pécsi püspök és Ruttkai Éva színművésznő, az elnökség tagjai „arról a lassú, mély átalakulásról szóltak, amely a nyugaton élő magyar tömegek soraiban a szülőföld iránt megnyilvánuló érdeklődésben tapasztalható”...

A társutasok túlbuzgósága

a rezsim egyházpolitikájának a dicséretében is megnyilatkozik. Horváth Richárd, a rendjéből kiebudalt egykori cisztercita, a papi békemozgalom elindítója és feje, akit a kommunista diktatúra hatalmasai „érdemei” elismeréseként a kitüntetések egész sorával halmoztak el, így lelkendezik: „Új kor jött el. A szocializmus kora. A jövő útja a szocializmus útja. És nem volt még a történelemben a kereszténység számára annyira vele rokon, egylényegű, hozzá közelálló, új kort nyitó eszmeáramlat, mint éppen a szocializmus...”

Lényegileg ugyanezt mondja a régi amerikai társutas, az USA Indiana államának Bloomington nevű városában tanító Sinor Dénes is, akit a múlt évben „Néhány szó a mai magyar állam és az egyházak kapcsolatáról” címmel magyar értelmiségi fiataloknak előadást tartott és azt az „Itt-Ott” című lapban is megjelentette. A kettő között csak annyi a különbség, hogy Sinor konkrétan nyúl a témához, a hangja durvább, a hazugságai nyilvánvalóbbak és a budapesti hatalmasok iránti hódolata visszataszítóbb.

A bloomingtoni társutas szerint: a „rakoncátlan” Mindszentynek esztergomi érsekké való „kinevezése katasztrófa volt.” „A Vatikán és a magyar kormány, illetve a párt közötti kapcsolat állandóan javuló tendenciát mutat...” Magyarországon a marxisták és a keresztények ideális toleranciával viseltetnek egymás iránt. „Milyen jó lenne – fejezi be előadását, illetve a cikkét –, ha a világ szórványmagyarsága hasonló toleranciáról tenne tanúságot...”

A tudálékos nagyképűséggel és pártos egyoldalúsággal elmondott előadásról és megírt cikkről nem lenne érdemes megemlékezni, ha nem egy régóta folyó kampány megnyilatkozása lenne, amellyel Sinor Dénes – hasonszórú társai támogatásával – az USA-ban, különösen annak jószándékú, de az otthoni viszonyokkal nem ismerős magyar fiatalsága körében szimpatizánsokat verbuvál a budapesti rezsिम kultúrpolitikája számára.

Meglepően újhangú cikk a Vigiliá-ban

A Vigilia című otthoni katolikus folyóirat decemberi számában a fentebb már említett és eddig inkább rezsimet dicsérő nyilatkozataival feltűnő Cserhádi József pécsi püspök, a Püspöki Konferencia titkára – többek között – a következőket írja: „Ne állítsanak bennünket állandóan gyámság és gyanú alá! Ha azt akarják, hogy – miután az Állam és Egyház közti viszony normalizálódott – ez a kölcsönös megértés mindkét fél számára gyümölcsöző is legyen, a Magyar Államnak az Egyház számára messzemenő szabadságot és biztonságot kell garantálnia ...”

Úgy látszik, hogy II. János Pálnak a magyar püspöki karhoz intézett intelme és bátorítása nem volt hiábavaló. A magyar közvélemény – az otthoni és a szabadvilági egyaránt – kíváncsian várja, hogy a rezsimmel szemben eddig eredménytelenül engedékeny, az Állami Egyházügyi Hivatal ateista vezetőivel bratyizáló Lékai László bíboros-prímás is követni fogja-e „a lengyel pápa” iránymutatását.

Emlékeztető könnyen feledőknek

Nemcsak a notórius békepapok, hanem felelős állásokban ülő katolikus és protestáns vezetők, tollforgató teológusok és a szegényes keretek közötti megjelenésre ítélt és a kommunisták által cenzúrázott keresztény sajtó szerkesztői is gyakran beszélnek és írnak az állam és az egyházak közti megegyezéseket megelőző három évtized, a két világháború közé eső időszak és a „felszabadulás”-t követő évek, a Mindszenty-Ravasz-Ordas féltizedet mulasztásairól és hibáiról.

A kritikusok között éppen azok a lehangosabbak, akik a jelent csak dicsérni tudják és még a WC-re se mernek kimenni az Állami Egyházügyi Hivatal előzetes tudta és beleegyezése nélkül.

Múltat gyalázó nyilatkozataikkal és írásaikkal nem lenne érdemes foglalkozni, ha nem fertőznék velük a történelmet nem ismerő otthoni ifjúságot és a rezsimit által támogatott nyugati utakon hazug információikkal nem dobálnának sarat a magyar keresztény egyházak közelmúltjának szégyenkezésre semmiféle okot nem adó történetére.

Az első világháború után

A vádak közül annak az egyetlennek van némi igazságmagja, hogy az első világháború után se a katolikus, se a protestáns püspökök – a nagy Prohászka Ottokár székesfehérvári főpásztornak és mindkét egyház köréből regrutálódó követőinek a kivételével – nem követelték elég határozottan az esedékes szociális reformokat és a társadalom demokratikus átalakulását.

Mentségükre szolgál, hogy buzgó pasztorális tevékenységükkel, a keresztény iskolarendszer világviszonylatban is páratlanul álló kiépítésével és a mennyiségileg és minőségileg egyaránt versenyképes, a társadalom minden rétegét elérő sajtó megteremtésével, amely munkánkban nemcsak tehetséges és lelkes papok, hanem rátermett és áldozatos világiak is ezrével vettek részt, az egyharmadára zsugorított, gazdasági nehézségekkel küzdő ország lakosságát az erkölcsi összeomlástól megmentették, és erőt adtak neki a talpraálláshoz.

A harmincas évek szociális reneszánsza

A húszas évek keresztény gondolkozásának jogosan hiányolható szociális deficitje a harmincas évek elején szinte máról-holnapra eltűnt. Papi és világi keresztény vonatkozásban egyaránt felnőtt egy új nemzedék, amely XI. Piusz pápának korszakalkotó szociális körlevelét a „Quadragesimo anno”-t túláradó lelkesedéssel fogadta. Olyan túláradó lelkesedéssel, amely még azokat az egyházi és világi vezetőket is magával ragadta, akik a merészhangú és messzemenő reformokat sürgető pápai megnyilatkozásnak nem mindegyik passzusával értettek egyet. Magával ragadta legalább is annyira, hogy nem merték akadályozni se a tömegterjesztését, se az annak szellemében meginduló társadalmi és közéleti munkát.

Akármennyire hihetetlenül hangzik is, megfelel a valóságnak, hogy a Katolikus Akció Országos Elnöksége, amely pedig javarészt idősebb és konzervatív gondolkozású egyházi és világi előkelőségekből tevődött össze, egy milliós példányszámban kiadta és az egész országot behálózó szervezetén keresztül terjesztette azt a füzetet, amelyben „Proletárok megváltása” címmel a körlevelet kommentáltam. Ugyanezt tette fél-félmilliós példányszámban azokkal a füzeteimmel is, amelyekben „Korunk legnagyobb veszedelme”,

illetőleg „Nemzetiszínű pogányság” címmel ugyanannak a pápának a bolsevizmust, illetőleg a nemzetiszocializmust elítélő körleveleit ismertettem.

Katolikus és protestáns vonalon egyaránt új ifjúsági szervezetek léptek a porondra, amelyeknek a tagjai nemcsak magukévá tették az Evangélium szociális tanítását, hanem azt igyekeztek az életbe is átvenni. Egyetemisták, fiúk és lányok egyaránt, szabad idejük jórésztét városszéli szegénytelepek lakosainak a gondozására fordították vagy bekapcsolódtak az új és dinamikus keresztény ifjúsági és munkásmozgalmak munkájába. Ezek a mozgalmak rövid néhány év alatt behálózta az egész országot és tanfolyamaikkal, népfőiskoláikkal megkezdték a keresztény dolgozók – munkások és parasztok, felnőttek és fiatalok – felkészítését – nemcsak világnézetileg, hanem kulturálisan és szakmailag is – a célul kitűzött demokratikus és szociális Magyarország életében való aktív részvételre. Áldásos és sokatígérő működésüknek a keresztény társutasok által is égis magasztalt népidemokrácia vetett véget.

Az állam és egyház összefonódásának a vádja

is szerepel a kommunisták és keresztény társutasaik bűnlistáján. Tagadhatatlan, hogy nagyban és egészben harmonikus volt a viszony az első világháború után az állam és az egyház között. De az az állam – minden felhozható hibája ellenére is – nem volt ateista, nem akadályozta az egyházak lelkipásztori működését és senkit sem büntetett meg hite és vallása megvallása és gyakorlása miatt.

Ellenkezőleg! Ahol tudott, segített. Ennek ellenére a keresztény egyházak vezetői, amikor annak szükségét látták, nyíltan és határozottan szembehelyezkedtek a kormány politikájával. Íme néhány példa a könnyen felejtő mai püspökök, teológusok és szerkesztők emlékezetének a felfrissítésére:

Serédi hercegprímás, amikor híre terjedt, hogy Horthy kormányzó – vagy legalább is a környezete – családi dinasztia alapításának a tervével foglalkozik, elment Gödöllőre, és megmondta az államfőnek, hogy – amennyiben a hír megfelel a valóságnak – nyíltan állást fog foglalni a szándék ellen. Ugyancsak ő, ez az egyébként csendes és visszavonultan élő jogtudós, a szemébe vágta a nála tisztelgő Szálasinak, hogy hatalomátvétele, és ennek következtében minden intézkedése is, törvénytelen.

A Felsőházban nemcsak a katolikus, hanem a református és evangélikus püspökök is elutasították a kormány zsidó-törvényjavaslatait. A dunántúli püspökök – élükön Veszprém főpásztorával, Mindszenty Józseffel – memorandumban tiltakoztak az ellen, hogy a már elveszett, tehát értelmetlen háború meghosszabbításával az országnak még épen maradt utolsó darabját is odadobják a pusztulásnak. A nemeslelkű Apor Vilmos győri püspök életét áldozta föl az oltalma alá menekült asszonyok és lányok védelmében.

És – hogy a gyöngébb nemről se feledkezzünk meg – a Szociális Testvérek Társaságának alapító főnöknője, Schlachta Margit a német megszállás és az orosz „felszabadítás” éveiben egyaránt az üldözöttek százainak adott menedéket – köztük mindkét alkalommal nekem is – rendje házaiban. Ugyancsak ő volt az, aki – mint nemzetgyűlési képviselő – férfiakat megszégyenítő bátorsággal tiltakozott a parlamentben a hitvallásos iskolák államosítása és az iskolai hitoktatás megszüntetése ellen.

Lelkiismeretlen egyoldalúság

jellemzi mindazokat a beszédeket, írásokat és interjúkat, amelyekben keresztény – egyházi és világi – vezetők, teológusok és szerkesztők az első világháború utáni harminc év eseményeivel foglalkoznak. Még a marxista kortörténész, Gergely Jenő is több jót tud és mer írni a közelmúlt keresztény mozgalmairól és mozgalmi vezetőiről, mint ők. Annál is inkább

feltűnő és bántó ez az egyoldalúság, mert vele szemben áll az a mézes-mázos lelkesedés, amellyel – szóban és írásban egyaránt – a Kádár-rezsim miniszabadságának apró-cseprő egyházpolitikai engedményeit magasztalják.

Két példa rá: Dr. Tóth Károly református püspök szerint „a helyzet fokozatosan javul, sokat tanultak a marxisták, de mi is. Végül is a rendszer meglehetősen ésszerű álláspontra jutott a vallással szemben ...”

Szennay András pannonhalmi főapát azt szeretné elhíttetni a magyar és a külföldi közvéleménnyel, hogy hazánkban a kommunizmus és a kereszténység képviselői ... barátságos párbeszédet folytatnak egymással. „A keresztény teológus – mondta egy francia újságírónak – megbecsüli ateista vitafelét, nem különben, mint a marxista bölcselő keresztény kollégáját. A párbeszéd során mindkettő gazdagodni akar, anélkül, hogy erőnek erejével a másiknak hitére törne ...”

Érdekes, hogy a nagy baloldali liberális világlapnak, a „Le Monde”-nak Magyarországra küldött különtudósítóját, Alain Woodrow-ot ezek a nyilatkozatok nem tudták meggyőzni és megnyugtatni. Alapos kutatást végzett, amelynek eredményeként leszögezte, hogy „noha elvben a törvény tiltaná, a hívők zaklatása minden szinten folyik ... A hivatalosan elismert egyházak páratlan engedelmissége ellenére az állam nem mondott le a vallással vívandó harcról... A katolikus hierarchia behódolását a hatalomnak számos hívő szigorúan ítéli meg, s úgy véli, hogy az Egyház az elméletileg biztosított szabadság lehetőségekkel bátrabban élhetne ...”

„A párbeszédnek ez a békés, jóhiszemű koncepciója, sajnos, korántsem vág egybe a magyarországi valósággal. S míg jobb idők nem következnek, magát ámítaná az Egyház, ha olcsón adná be derekát...”

A kétoldalas beszámoló, amelyet a Párizsban megjelenő „Irodalmi Újság” teljes egészében leköszölt, egy hitvalló református lelkész figyelmeztetésével zárul, amely így hangzik: „Az Egyház szolgáljon, de ne legyen szolgál!”

A békepapok gyászos szerepe

Az egyházaknak kommunista ellenőrzés és irányítás alá való juttatásában és általa a hívek jó részének, különösen az ifjúságnak a hivatalos egyházi intézményekkel való szembeállításában gyászos szerepet játszottak és játszanak a „békepapok”-nak nevezett egyházi társutasok.

A békepapi mozgalom megalakulásának előzményei

A szovjet megszállók és a velük együtt Moszkvából visszatérő emigráns kommunisták ugyan az első időkben szüntelenül a lelkiismereti- és vallásszabadság tiszteletbentartásáról beszéltek, de már a kezdet kezdetén keresték a papokat, akiket az egyházak belső egységének és vele ellenállóerejének a gyöngítésére felhasználhatnak.

Nyisztor Zoltán prelátnak, a neves katolikus publicistának, akit előzőleg az Andrássy út 60-ban, majd pedig az orosz kémelhárító központjában, a Vilma királyné út 33-ban megfelelő kínzásokkal előkészítettek és már azt hitték róla, hogy készen áll a szolgálatukra, az utasításokat vele közlő orosz kémelhárító tiszt ezeket mondta: „Az egyházakat mi nem gyűlöljük, nem törekszünk kiirtásukra. Nálunk odahaza a pravoszláv egyház szabadon működik s miután régi reakciós vezetőitől megszabadult, a jelenlegi moszkvai pátriárka már a legbefolyásosabb vezető emberek barátságával dicsekedhetik. Itt Magyarországon is ezt akarjuk elérni, de mert Mindszenty a reakció feje, azt akarjuk, hogy a megbékélés érdekében önök maguk, a katolikus papok távolítsák el maguk közül. Így mentik meg a katolikus egyházat Magyarországon. Egy Mindszenty csak nem éri meg egyházuk pusztulását! Mit gondol? ...”

Nyisztor látszólag vállalta a neki kiosztott szerepet, a hercegprímás személye körüli kémkedést, de csak azért, hogy időt nyerjen nyugatra való menekülésének az előkészítésére.

Másokkal is kísérleteztek, de komoly eredményt nem értek el. Csak néhány olyan foltos múltú pap és lelkész állott a szolgálatukba, mint az első proletárdiktatúra alatt magát kompromittált evangélikus lelkész, Simonidesz Lajos és a gyöngye jellemű Szittay Dénes, a felfüggesztett bakonykúti katolikus pap. Pedig már akkor, a koalíciós időkben is kedveztek az egyházi árulóknak. Simonideszt megtették tábori püspöknek, Szittayt pedig tanácsosi ranggal bevették a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba.

A három nagy keresztény vezető

Mindszenty József bíboros-hercegprímás, Ravasz László református és Ordas Lajos evangélikus püspök mögött zárt sorokban állott a papság és a lelkészi kar. A nemzet szabadságát és a keresztény vallást egyformán fenyegető veszedelem elleni védekezés a vezetőket és a hívőket egyaránt közel hozta egymáshoz.

A keresztény iskolákért folyó harc napjaiban Mindszenty bíboros felkereste Ravasz püspököt Kálvin-téri hivatalában. „Megbeszéltük – írja – az ország és egyházaink fenyegetett helyzetét. Teljesen közös véleményen voltunk, és a leghatározottabban visszautasítottuk mindketten a kommunisták kultúrpolitikai törekvéseit. Tárgyaltunk a védekezés módozatairól és elhatároztuk, hogy bátorítjuk és támogatjuk a nemzeti érzésű politikusokat...”

A vezetők példáját követték a hívek. Így – például – az 1947. március 26-án a csepeli gyártelep katolikus, református és evangélikus egyházközsegeinek 250 tagú közös küldöttsége kereste fel Nagy Ferenc miniszterelnököt, és tiltakozott a kötelező iskolai hitoktatás eltörlése ellen.

A kommunisták a katolikus és protestáns magyar keresztények ökumenikus védelmi frontját csak a három nagy egyházi vezetőnek erőszakos eltávolítása után tudták áttörni. Ravasz Lászlót fenyegetésekkel lemondásra kényszerítették, Ordas Lajost és Mindszenty Józsefet börtönbe zárták.

Coriolánusok papi talárban

„A vezető nélkül maradt lelkipásztorok ellenállását – írja Mindszenty bíboros – azzal törték meg, hogy erőszakkal és megtévesztéssel összetoboroztak és megszerveztek egy disszidens papi csoportot”. A „békepapok”-nak nevezett egyházi árulók szerepe „abban állt, hogy az Egyház egységét és erejét belülről ássák alá és rombolják a kommunistáktól kapott utasítások és irányelvek szerint...”

Aki ismeri azt a gyászos és romboló szerepet, amelyet ezek a „békepapok” nemcsak egyházaik életében, hanem a magyar közéletben is játszottak és játszanak, nem tartja túlzásnak annak a paptársnak a kritikáját, aki a hazáját és népét eláruló és az ellenséghez átálló római hadvezérre gondolva „papi talárban járó Coriolánusok”-nak nevezte őket.

Protestáns részen Bereczky Albert, katolikus oldalon Horváth Richárd nevéhez fűződik a papi békemozgalom elindításának és a kommunistákkal való együttműködés szükségessége melletti első kiállásnak kétes dicsősége. Bereczky Albert pesti református lelkész, majd a püspöki székben Ravasz László utóda azt hirdette, hogy „a háborús összeomlás Isten igazságos ítélete, mely összetöri a bűneitől megrontott magyar világot; a rákövetkező ’felszabadulás’: Isten kegyelme, mely megnyitja az utat a megigazulás felé... – Szerinte – az egyház csak azzal szolgálhat, hogy a szocializmust szolgálja, mert a szocializmus a magyar nép Istentől rendelt útja ...”

Még korábban és még szenvedélyesebben állott ki a kommunistákkal való együttműködés mellett a katolikus Horváth Richárd egykori cisztercita szerzetes a népköztársaság elnöki tanácsának tagja.

Saját bevallása szerint már rendi tanár korában találkozott a főváros XI. kerületének kommunista párttitkárnyójával, aki arra bátorította, próbáljon világi papként „bázist teremteni a haladó papi gondolkodásnak.” A rendből való önkéntes kilépésére azonban nem került sor, mert előljárói kommunistabarát írásai miatt elküldték.

Azt se tagadja, hogy kapcsolatot keresett és talált Rákosi Mátyás főtitkárhoz, Révai József főideológushoz és Kádár Jánoshoz. Ez utóbbival való találkozására így emlékezik vissza: „Végül Kádár János kéretett magához, aki akkor a pártközpontban második titkárként dolgozott. Az ő hangja már igazi emberi hang volt. Nagyon megértően bánt velem, egyetemes gondolkodása, humanista és elvhű következetessége mély hatást gyakorolt rám. Már az érdeklődése is lényegét érintett, mert alapvetően emberi vonatkozásra reagált: Ki merek-e állni? Vállalom-e a következményeket? Igazam tudatában cselekszem-e? Igen, válaszoltam, különben el sem indultam volna ezen az úton. Megígérte, hogy segíteni fognak. És bizalmáról biztosított ...”

A kommunisták nemcsak az elindulásnál támogatták Horváth Richárdot és társait, hanem egészen a mai napig nekik juttatják a legjobb plébániákat és lelkészségeket, őket kényszerítik rá, mint irodaigazgatókat a püspökökre, az ő kezükre adják az egyházi intézmények vezetését. Többen közülök – katolikus és protestáns vonalon egyaránt – püspöki székben ülnek.

A békepapok a támogatást hűséggel és hálával viszonzják. Az Állami Egyházügyi Hivatal, a magyar egyházak életének nemcsak ellenőre, hanem irányítója is, mindig számíthat a szolgálatukra. A politikai rendőrség papi besúgói is az ő soraikból kerülnek ki. A mozgalom vezetősége – élén Horváth Richárddal – olyan szolgálai hűségtől csöpögő hangú táviratot küldött Rákosi Mátyásnak hatvanadik születésnapja alkalmából, hogy az már egyenesen

undorító volt. A távirat „a kis magyar Sztálin”-t „mint népünk szép emberi életén és boldog jövőjén fáradhatatlanul munkálkodó nagy tanítót és vezetőt, mint nagy államférfiút” köszöntötte, akinek bölcsessége az állam és egyház ügyeinek rendezésében is mindenkor olyan megnyugtató módon nyilvánult meg.”

A békepapi mozgalom kettős feladata

A békepapi mozgalomnak azon kívül, hogy belső viszonylatban az Állami Egyházügyi Hivatal meghosszabbított karjának és mindenütt jelenlevő fülének a szerepét tölti be, külpolitikai szerepe is van.

A mozgalom vezetői fogadják és informálják a hazánkba látogató és az egyházi helyzet iránt érdeklődő nyugati újságírókat és keresztény testületek kiküldöttein. Nyugatra és az USA-ba látogató magyar békepapi delegációk pedig arról igyekeznek meggyőzni a külföldi testvéregyházakat, hogy – bár még vannak megoldásra váró problémák – Magyarországon a szocialista állam és az egyházak viszonya barátságosnak mondható.

Az utóbbi időben a legilletékesebb békepapi tekintélynek és a népköztársaság elnöki tanácsa tagjának, Horváth Richárdnak a véleménye szerint a békepapi mozgalom feladatköre újabb teendővel bővült. „Örülünk annak – mondta egyik interjújában –, hogy évről-évre sok pap utazik külföldre turistaként is, meghívásra is. De – tette hozzá aggódva – nem mindenki tudja a látottakat, hallottakat mérlegelve és értékelve feldolgozni. A nyugati propagandakiadványok és reakciós sajtótermékek sokakat félrevezetnek, megtévesztenek. Ezeket a kétes hatásokat ellensúlyoznunk kell, érveléseit korigálnunk és a szocializmus pozícióiból bírálunk...”

Nem minden békepap kommunista társutas

„Indulásunkkor – mondta néhány évvel ezelőtt a mozgalom főtitkára, Beresztóczy Miklós, aki buzgó béketevékenységeért hamarosan nemzetgyűlési képviselő és a parlament alelnöke lett – körülbelül háromszázan voltunk. Ma – tette hozzá dicsekedve – az ötezer katolikus pap közül talán ennyien vannak azok, akik a valóságban szemben állnak törekvéseinkkel...”

Arról nem beszélt a közben meghalt főtitkár, hogy milyen eszközökkel verbuválták a tagokat. Pedig erre éppen ő a leghitelesebb tanú. Köztudomású ugyanis, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium katolikus ügyosztályának főnöke, majd utána a fővárosi Katolikus Akció igazgatója, Horváth Richárdhoz való csatlakozása előtt, 1948 novemberétől 1949 szeptemberéig tíz hónapot töltött a rezsim igazságügyi közintézményeiben az internálótáborból kezdve a börtönig.

A meggyőzésnek más eszközeit is ismerte és ismeri az Állami Egyházügyi Hivatal, illetőleg a készségesen segítségére álló politikai rendőrség. Köztük szerepel a papi működéshez szükséges állami munkaengedély megvonása és az állami lelkészi segély csökkentése is. Ebben a vonatkozásban különösen a protestáns családos lelkészek kerülnek gyakran szörnyű dilemma elé.

A hívek ismerik a szomorú helyzetet, amelyben papjaik és lelkészeik vannak. És a sok veszélyben és nehézség között kifinomult kritikai érzékükkel különböztetnek a kommunista társutasok, a karriervadászok és a botcsinálta „békepap”-ok között.

Zöldell-e már a megnyesett fa?

Lékai László esztergomi érsek, a magyar katolikus egyház bíboros-prímása püspökké szentelésekor ezt a jeligét írta a címerpajzsára: „Succisa virescit”. Magyarul: „A megnyesett fa kizöldül.” A rövid és magvas mottót Veszprémből Esztergomba is magával vitte. Meg is okolta, hogy miért.

„Főpásztori jelmondatom – mondta első primási nyilatkozatában – a magyar katolikus egyháznak a második világháború óta átélt drámai feszültségű történetét és megnyugtató kibontakozását szemléletesen foglalja össze. E jelmondatlalt azt is kifejezésre juttatom, hogy a fa éppen a megnyesése révén hajt ki zöldellő lombokba; élettelen és élő ágakat egyaránt lesodort róla az átélt vihar, de a sebek begyógyultak. A kizöldellő fa nem kívánja vissza a nyesés előtti régi állapotát, hanem örül a megindult új életkeringésnek, még akkor is, ha itt-ott akadályokon kell áthaladnia.”

A továbbiakban megismételte a püspöki kar előző évi körlevelének a hűségnyilatkozatát, amelyben főpásztoraink az egyház és a nép megkérdezése nélkül arra a merész és hazug kijelentésre ragadtatták magukat, hogy: „Az egyház a néppel együtt megtalálta új helyét a szocialista társadalomban ...”

„Mint a püspöki kar tagja – tette hozzá az új primás, Mindszenty bíboros egykori veszprémi titkárja – akkor is egyetértettem ezzel az elkötelező nyilatkozattal. Most pedig, az esztergomi érseki szék elfoglalásakor szeretném ezt külön is személyemben és hivatali elkötelezettségemben megerősíteni, és iparkodom tetterősen közreműködni a megvalósításában...”

Az ellenszolgáltatás, amit a hűség fejében kért, nagyon szerény volt. „Mi, hívő katolikusok – mondta – tiszteletben kívánjuk tartani mások világnézeti meggyőződését. De tőlük is azt várjuk, hogy tartsák tiszteletben a mienket. Főképpen – tette hozzá hűsége újabb kiemelésével – ha azt tapasztalják, hogy mi a magunk vallásos világnézetéből kiindulva is meg tudjuk közelíteni egy fejlett szocialista társadalom törekvéseit...”

Az új primás azóta is minden lehető alkalmat felhasznál arra, hogy dicsérje az egyház és állam közti viszony javulását. Még a Vatikánban is, amikor VI. Pál pápa elé vezette püspöktársait, olyan elismeréssel beszélt a rezsím engedékenységről, hogy azt még egyik békepapi mozgalmi főpaptársa is túlzásnak bélyegezte.

És elment Moszkvába is, hogy a világ utolsó gyarmatbirodalmának istentelen urait biztosítsa arról, hogy a magyar katolikus egyház fejtől se nemzeti, se vallási vonatkozásban nem kell tartaniok, mert ő – „a realitások talaján áll...”

Nem csoda, hogy Miklós Imre, az állami Egyházügyi Hivatal elnöke, a magyar egyházak vörös főkegyura meg van vele elégedve, és gyakran elmondja, hogy Lékai bíboros hivatalbalépésével új fejezet kezdődött a kommunista kormány és a magyar katolikus egyház kapcsolatainak a történetében.

Az elmúlt négy év mérlege

azonban azt bizonyítja, hogy ez az új fejezet a kétségtelen stílusbeli változásokon kívül semmiféle lényegbeli javulást nem hozott az egyház és a vallásos emberek számára.

A kádári egyházpolitika – bár az egyház és állam közti kapcsolatok normalizásáról beszél, – igen szűkmarkúan honorálja a csatlóssá juhászodott egyház és az annak élén álló bíboros-érsek rezsímhű viselkedését.

Továbbra is egyenlőtlen fegyverzettel folyik a marxista és keresztény világnézeti harc.

Az ateista marxizmus mögött és mellett ott áll a hivatalosan, alkotmányjogilag semleges, a valóságban azonban istentelen kommunista diktatúra minden hatalmi eszközével, sajtójával, könyvkiadásával, rádiójával, televíziójával, a kenyéradás és az egzisztenciamegsemmisítés lehetőségével, egész iskolarendszerével az óvodától az egyetemig, a hivatalokban, üzemekben és társadalmi szervezetekben tartott marxista tanfolyamok ezreivel és – mint a javíthatatlanok meggyőzésére még mindig kész végső eszközzel – a politikai rendőrséggel.

Úton-útfélen hangoztatják a „liberalizált” kádári rezsim vezetői, hogy a szocializmus építésében szépen és harmonikusan együttműködhetnek ateisták és hívők. Ebben a kórusban Lékai bíboros hangját is gyakran lehet hallani. „A gyakorlati életben – szokta mondani – a hívő ember teljesen összhangban dolgozik más világnézetű testvéreivel együtt a mai magyar világ továbbfejlesztésén.” – Csak azt hallgatja el Kádár János is és Lékai bíboros is, hogy ebben a „testvéri” együttműködésben a másvilágnézetű – értsd: kommunistáké! – a vezető szerep, a nagyobb rang és a jobb fizetés, a vallásos munkatársé pedig a kulimunka és a kisebb darab kenyér... Kivétel az, aki az előbbrejutás fejében lemond vallása gyakorlásáról...

Arról se beszélnek – se a pártfőtőkár, se az esztergomi érsek –, hogy egyes társadalmi rétegeknek – így például a párttagoknak és a pedagógusoknak – egyenesen meg van tiltva, hogy istentiszteleten résztvegyenek, gyermekeiket megkereszteltessék, vagy egyházi házasságot kössenek. Nagy Imre volt miniszterelnöknek, az 56-os forradalom nemzeti hőségének, még haló porában is a szemére vetik, hogy meggyőződéses kommunista és moszkvai emigráns létére 1945-ben résztvett leánya templomi esküvőjén.

A hazánkban járt nyugati katolikus megfigyelőknek – egyháziaknak és világiaknak egyaránt – az a véleménye, hogy a magyar egyház feje engedékenységgel, előzékenységgel, a kommunista funkcionáriusokkal való feltűnő barátkozásával semmi figyelemreméltó eredményt nem ért el.

Azt ugyanis, mondják, amit a katolikus és protestáns vezetők eredményként könyvelnek el, hogy a rezsim a megegyezés lejárta után is ad államsegélyt az egyházaknak, nem lehet eredménynek, hanem inkább a zabostarisznya terrorjának tekinteni. És emlékeztetnek a vértanúprímásnak, Mindszenty bíborosnak a figyelmeztetésére, amelyet a püspöki kartól búcsúzóban intézett főpaptársaihoz. „Arra kértem őket – olvassuk emlékirataiban –, hogy bebörtönzésem után se írják alá az Egyházra rákényszeríteni próbált megegyezést. Ajánlottam, hogy inkább mondjanak le a papság fizetéséről, az államsegélyről, és bízzanak a magyar népben; az nem fogja cserbenhagyni papjait. Szegények lehetünk, de függetleneknek kell maradnunk. Az az Egyház – mondta ki az azóta százszorosan beigazolódott igazságot –, amely nem független, az ateista államban csak rabszolgaszerepet tölthet be.”

A közerkölcsök romlása

évről-évre megdöbbentőbb méreteket ölt a magyar népköztársaságban. Az erkölcsi színvonal egyre süllyed. A nyelv – a beszélt és az írott egyaránt – eldurvult. Amióta az Istent hivatalosan kis i-vel írják és a Tízparancsolat kötelező tanítását eltörölték, szalonképes lett az ocsmány kifejezések használata és nők száján sem ritka a káromkodó szó.

Ma már kommunista folyóiratok és napilapok is nyíltan beszélnek a korrupció terjedéséről. Arról, hogy a „társadalmi tulajdon” Csáky szalmája lett, üzemekben, szövetkezeti boltokban, termelőszövetkezetekben lopják, ahol érik. „Van, aki azt mondja, – olvasom az 'Új Tükör' ezévi február 10-i számában – hogy bölcső, sírhely, kórházi ágy, divatos télikabát, különleges ital – csak jattra kapható”. A népgazdaságból átmentünk a „kenőgazdaság” korába, panaszkodik egy másik cikkíró. A „Békésmegyei Népiújság” (1979. 10. 23.) szerint „az utóbbi évtizedekben hozzászókkott a lakosság, hogy akkor részesül kifogástalan kiszolgálásban, ha borraivalót vagy borsos felárat fizet...” Ugyancsak ott olvasható, hogy orvosok „táppénzbevételért, kórházi ágyért, szanatóriumi beutalásért,

engedélyezett terhességmegszakításért” pénzt fogadnak el, amit a népnyelv „hálapénz”-nek keresztelt el.

A magyar nemzet és egyház, de az egyesek és a családok földi boldogulását és örök üdvösségét még inkább veszélyezteti az új életnek anyaméhben való elpusztítása, a növekvő iszákosság, az öngyilkosságok gyakorisága, az ifjúság körében pusztító lelki üresség és az újabb és újabb szektáknak gomba módra való szaporodása.

Sokan kifogásolják, hogy Esztergom érsekének mindezekkel a veszedelmes erkölcsi tünetekkel szemben alig van szava, de viszont – püspöktársaival együtt – keményen fellépett a bázisközösségekben tömörülő és ott hitüket gyakorló és egymást kölcsönösen erősítő saját hívei ellen. Pedig ezek a buzgó kisközösségek saját lelkiigényeik kielégítésén túl semmi más nem akarnak, csak azt az egyet, hogy egyházuk „megnyesett fá”-ja valóban kizöldüljön.

A kardinális és a Vatikán új keleti politikája

A bíboros a kommunista hatalommal szembeni magatartására vonatkozó bírálatokra azt szokta válaszolni, hogy ő nem tesz egyebet, mint alkalmazza a sajátos magyar helyzetre VI. Pál pápa keleti politikáját. „Nem tudom eléggé nagyra értékelni – mondta első primási nyilatkozatában –, és megköszönni a Szentszéknek a reális politikáját, törekvését, amellyel a régi őrlődés helyébe nekünk, főpásztoroknak és híveinknek lelkébe megnyugvást hozott azáltal, hogy hitünk és hazánk harmonikus szolgálatára segít bennünket ...”

VI. Pál halála egyúttal a Vatikán keleti politikájának a megváltozását is jelentette. Az új pápa, II. János Pál, Krakkó volt érseke, a vasfüggöny mögötti helyzetnek legjobb ismerője, elődjénél erélyesebben követeli az egyház szabad működésének a biztosítását, az emberi jogok tiszteletbentartását és a vallási diszkrimináció megszüntetését.

Reméljük, hogy a magyar katolikus egyház feje, aki a múltban kötelességének érezte a Vatikán hivatalos egyházpolitikáját követni, az új pápának új egyházpolitikai irányvonalát is szívvel-lélekkel a magáévá teszi.

Ravaszkodással álcázott vallásüldözés

Mindszenty bíborostól származik ez a címül vett kifejezés – amely egyúttal megbélyegzés is – annak az egyházpolitikának a jellemzésére, amely a vallásszabadságot hirdeti, az állam és az egyházak közti megegyezés és együttműködés szükségességét hangoztatja, de közben azon dolgozik, hogy a vallást kiirtsa az emberek lelkéből, és a magyar népet kommunistává, ateistává és a Szovjetunió engedelmes, alázatos szolgájává tegye.

Kádár János a vallásüldözés álcázásának a művészetében egykori nagy tanítómesterét és példaképét, Rákosi Mátyást is felülmúlja. Simább és türelmesebb, de éppen ezért veszedelmesebb is, mint a minden hájjal megkent taktikus, a „kis magyar Sztálin” volt.

Az állítás bizonyítására elegendő az utóbbi hetek két egyházpolitikai vonatkozású eseményére: a XII. Pártkongresszuson elhangzott nyilatkozatra és Lékai bíboros-prímás magas kommunista kitüntetésére hivatkozni.

Kádár történelemhamisítási kísérlete

A kongresszuson elhangzott többórás beszámolójában a legfőbb magyarországi kommunista, az állam és az egyházak viszonyát illetően a következőket mondta:

„Társadalmunk kiegyensúlyozott helyzetét tükrözi az állam és az egyházak közötti rendezett viszony is, amely sok figyelmet igényelt és igényel mind az államtól, mind az egyházaktól. Az állam az alkotmány szellemében biztosítja a lelkiismereti szabadságot és az egyházak autonóm működésének feltételeit. A vallásos emberek egyenjogú állampolgárként vesznek részt a szocializmus építésében a közéletben. Az egyházak tiszteletben tartják államunk törvényeit, támogatják az országépítő munkát. Az egyházak vezetői éppen a közelmúltban állapították meg, hogy az állam és az egyházak kapcsolata az utóbbi években tovább fejlődött, és ma már nem egyszerűen rendezett viszonyról van szó, hanem a nép javára végzett közös munkáról. Az állam és az egyházak mai rendezett viszonya közösen kialakított megállapodások korrekt megtartásának alapján jött létre...”

Ahány mondat, annyi hazugság! És ezt senki sem tudja jobban, mint Kádár János.

Ő volt ugyanis – mint belügyminiszter – annak a rendőrségnek legfőbb felügyeleti hatósága, amely Mindszenty hercegprímás letartóztatásával és a szerzetesek deportálásának megindításával előkészítette az állam és az egyház között „közösen kialakított” megállapodást.

Ő volt az, aki ezután a barátságosnak nem nevezhető előkészítés után magához rendelte és megbízta a második számú katolikus békepapi mozgalmi vezetőt, Beresztóczy Miklóst, hogy menjen el Kalocsára és Egerbe, és magyarázza meg Grósz és Czapik érseknek, hogy a püspöki karnak nincsen más lehetősége, mint leülni a tárgyalóasztalhoz, és aláírásukkal legalizálni a terrorral rájuk kényszerített kommunista egyházpolitikai diktátumot.

A főtítkárról is beszélt, hogy „az állam az alkotmány szellemében... biztosítja az egyházak autonóm működésének feltételeit”.

Arca pirulása nélkül el merte mondani ezt a hazugságot, jóllehet köztudomású, hogy az 57-ben és 58-ban kiadott törvényerejű rendeletek a katolikus püspökök hatáskörét és a protestáns egyházak önkormányzatát formássá silányítva az egyházkormányzatok irányítását és ellenőrzését az ateista vezetés alatt álló Állami Egyházügyi Hivatalra bízta.

Annak a cáfolására pedig, amivel szintén dicsekedett az illusztris kommunista szónok, hogy a magyar népköztársaságban „a vallásos emberek egyenjogú állampolgárként vesznek részt a szocializmus építésében a közéletben”, nem is érdemes szót vesztegetni. A vallás elleni ideológiai harc szünet nélkül folyik. Az óvodától kezdve az egyetemig, a napilapok

hasábjain, a folyóiratokban, a rádióadásokban és a televízió képernyőjén, a kötelező üzemi megbeszéléseken és a szemináriumi előadások ezrein keresztül. Ha valaki lenni akar valaki, ha előbbre szeretne jutni, ahhoz nem elég a tehetség és a szorgalom, a pártba is be kell lépnie és beosztottjait is serkentenie kell a pártprogram követésére. Ez a magyarázata – többek között – annak is, hogy az utóbbi időkben sok jól kereső és fiatalon jó állásba került szakember hagyja el az országot és vállalja Nyugaton a semmiből való új életkezdés nehézségeit.

Vörös medália Lékai bíboros-prímás mellén

A vallásüldözés és egyházellenesség álcázásának legravaszkodóbb példájával a Kádár-rezsim Lékai László esztergomi érseknek és az ország bíboros-prímásának magas állami kitüntetésére révén lepte meg az ország és a szabad világ közvéleményét.

A hivatalos indokolás szerint Mindszenty bíboros egykori veszprémi titkára és az esztergomi érseki székhely utóda „a magyar állam és a katolikus egyház között kialakult jó viszony és a nemzeti összefogás elmélyítéséért, valamint a hazai és nemzetközi béketörekvések érdekében végzett kimagasló tevékenységéért” kapta meg a Magyar Népköztársaság zászlórendjének rubinokkal ékesített medáliáját.

Értesüléseim szerint a hívek meglehetősen vegyes érzelmekkel fogadták és kommentálták főpásztorunknak a vallás és egyház ellenségei által történt kitüntetésének a hírét.

Csak azok a békepapok és megalkuvó világiak örültek neki, akik a maguk hűtlenségének és gyávaságának az igazolását látták benne.

A kisebbik rész sajnálkozással mentegette a személy szerint kedves és megnyerő modorú egyházfőt azzal, hogy „szegény nem tehetett mást; nagyobb bajok elkerülése kedvéért ezt a megaláztatást is magára kellett vennie”.

A nagyobbik rész azonban vagy szótlanul csóválta a fejét, vagy nyíltan kimondta, hogy az adott helyzetben az egyházi kontroll és a hívek diszkriminálása egy bizonyos hányadának megszüntetése nélkül nem lett volna szabad ezt az inkább megszegésnek, mint megtiszteltetésnek számító kitüntetést elfogadnia.

A prímás – és a vele együtt, kevés kivétellel, ugyancsak gyöngén viselkedő katolikus és protestáns püspökök – szolgálai rezsímhűsége egyre mélyíti és szélesíti azt a szakadékot, amely a helytálló papokat és a hitvalló híveket főpásztoraitól már évek óta elválasztja. Egyre nő a veszedelem annak, hogy a szakadékból szakadás, a hivatalos és történelmi egyházaktól való elszakadás lesz. Ha formailag nem is, de lelkileg bizonyosan.

Az egyház jövőjéért való aggodás hangja

csendül ki abból az otthon titokban terjesztett írásból, amelyben egy pap névtelenül azt a kérdést veti fel és próbálja megválaszolni, hogy mit lehetne és mit kellene tenni az egyház, illetőleg egyházak jövőjének a megmentése érdekében.

Feltűnő, hogy az ismeretlen szerző tisztán látja a helyzet súlyosságát és mégsem pesszimista.

Viszonylagos optimizmusát így indokolja meg:

Ma már a kommunista szakemberek is kezdik belátni és elismerni, hogy az a teória, amely szerint a gazdasági, szociális és kulturális struktúra gyökeres változása a népi tudatváltozást és vele a vallásosság elhalását is magával hozza, már nem tartható fenn, mert a tények megcáfolták. Nem hívó, hanem marxista kutatók állapították meg, hogy hazánk lakosságának még mindig több mint a fele, és az ifjúságnak is majdnem a fele, vallásosnak vallja magát.

A rezsím máris súlyos gazdasági problémákkal küzd és még nagyobbak előtt áll. A kapitalista országokkal szembeni eladósodása egyre katasztrofálisabb méreteket ölt. Nincsen miből megvennie az export versenyképességéhez feltétlenül szükséges modern gépi felszerelést, a fantasztikus gyorsasággal fejlődő nyugati technológiát. És ami talán mindezeknél jobban aggasztja a rezsím felelőseit, a termelés mennyisége és minősége egyre csökken, a munkaerőkölcs és a köztulajdon tisztelete Magyarországon eddig ismeretlen és elképzelhetetlen mélypontra süllyedt.

A marxista ideológia csődjének és a szocialista gazdálkodás egyre gyakoribb zökkenőinek a felismerése a magyarázata annak – vonja le a következtetést a kéz alatt terjesztett írás –, hogy Kádár János a pártkongresszus előtt elhangzott beszámolójában ilyen szépen megdicsérte az egyházi vezetőket, a vallásos dolgozókat, és annak is, hogy Losonczi Pál, az elnöki tanács elnöke ünnepélyes keretek között Lékai bíboros mellére tűzte a népköztársaság második legnagyobb kitüntetését. Persze – teszi hozzá – anélkül, hogy akár az egyik, akár a másik az egyház, a papság és a hívők helyzetét illetőleg a legkisebb javulást is kilátásba helyezte volna.

Mit lehetne és kellene tenni?

Erre a kérdésre próbál felelni mondanivalójának a végén a földalatti röpirat ismeretlen szerzője.

Szerinte a dolgok mai állása mellett a rezsím kormányát, illetőleg a hatalom tényleges birtokosát, a Kommunista Pártot rá lehetne szorítani arra, hogy necsak hirdesse a vallásszabadságot, hanem az egyházak legsúlyosabb sérelmeit és a hívek legbántóbb diszkriminációs panaszait is megszüntesse.

Persze – fejezi be eszmefuttatását nem minden rezignáció nélkül – ennek a kísérletnek a megtételéhez és a siker eléréséhez elsősorban arra lenne szükség, hogy az egyházi vezetők rádöbbenjenek Isten és a történelem előtti felelősségükre.

Válasz egy meghívásra

Esztergomból levelet kaptam, amelyben Lékai László bíboros, a magyar katolikus egyház feje meghívott – „mint kedves külföldön élő magyar testvérét” – arra az ünnepségre, amelynek a keretében II. János Pál pápa október 8-án megszenteli a római Szent Péter bazilika altemplomában a Magna Domina Hungarorum, a Magyarok Nagyasszonya kápolnáját.

Mivel hasonló tartalmú levél több Nyugaton élő paptestvér címére is érkezett, nem vétkezem az illendőség szabályai ellen, ha a meghívásra nyilvánosan válaszolok:

Eminenciás Uram!

Remélem, nem veszi rossz néven, hogy – amikor megtisztelő levelének kézhezvitelét nyugtázom – egyúttal azokat a gondolataimat is papírra vetem, amelyek bennem meghívója olvasása közben felmerültek.

Mindenekelőtt örömmel vettem tudomásul, hogy a Magyarok Nagyasszonya – Szent István ország- és nemzetfelajánlása óta „Boldogasszony Anyánk” – az Egyház szívének számító Szent Péter bazilikában is szentélyt kap.

Örömet fokozta az a híradás, hogy a kápolnát II. János Pál pápa, hazánk és népünk nagy barátja fogja felszentelni.

Őszintén meg kell mondanom azonban azt is, hogy sokkal jobban örültem volna annak, ha Eminenciád arról értesített volna bennünket, hogy a kommunista kormányzat végre hajlandóságot kezd mutatni a Magyarok Nagyasszonya ellen elkövetett bűnei kiengesztelésére.

Ez a bűnlista nagyon hosszú. Csak a legsúlyosabb máriaellenes kommunista vétkekre emlékeztetek.

Sztálin szobra a Magyarok Nagyasszonya temploma helyén

Rákosi Mátyás 1950-ben a Dózsa György utca városligeti oldalán hatalmas teret képeztetett ki, amelyen felállíttatta eszményképének és parancsoló urának, a világtörténelem legkegyetlenebb zsarnokának, Sztálinnak monstruózus érc-szobrát. Ez előtt a tirannusi jelkép előtt kellett a magyar dolgozók százezreinek évente többször is tisztelgő menetben elvonulniok.

A vörös városrendezésnek a Magyarok Nagyasszonya temploma is áldozatul esett.

A kommunista diktatúra és az orosz megszállás bilincseiből szabadulni akaró főváros népe már az ötvenhatos forradalom első napjának délutánján ledöntötte a rabszolgaságnak ezt a kihívó jelképét. És miközben csepeli munkások átvágták a pogány kolosszus térdeit és nyakába vetett acélkötéllel az utca porába rántották a megroggyant lábú óriást, a környék népe hangos szóval követelte lerombolt templomának az újjáépítését.

Mondani is felesleges, hogy a forradalmat és a szabadságharcot vérbefojtó szovjet megszállók kegyéből uralomra került Kádár-klika máig sem tett eleget a nép kívánságának.

A Regnum Marianum megsemmisítése

A Sztálin-emlékműtől nem messze, a Damjanich utcában működött Regnum Marianum néven az az ifjúsági lelkipásztori központ, amelyben és ahonnan tehetséges és apostoli lelkű hittanárok vezették és irányították a középiskolás fiatalság lelki nevelését nemcsak budapesti,

hanem országos viszonylatban is. „A Regnum – emlékezik vissza Nyisztor Zoltán – valóban fogalom, varázs, bűvölet volt diákok és öregdiákok, papok és hívők lelkén egyaránt ... A Regnumban tizenkét máriakongregáció működött és három cserkészcsapat, valamint az öreg regnumisták gárdája. Ott készült a Zászlónk folyóirat a fiúifjúság, a Nagyasszonyunk a leányifjúság és a gyerekek lapja, a Kis Pajtás ...”

Sok-sok más intézményünkkel és szervezetünkkel együtt a Regnum is az alkotmányában lelkiismereti és vallásszabadságot ígérő rezsím dühének az áldozata lett.

A buzgó regnumista papok közül többen központjuk megszüntetése, kongregációik és cserkészcsapataik feloszlata és hittanári állásaik elvesztése után is kapcsolatban maradtak volt növendékeikkel. A politikai rendőrség azonban olyan árgus szemekkel figyelte őket, hogy merészségükért hamarosan valamennyien, összeesküvésre való előkészítés bűnével vádoltan, bíróság elé, majd börtönbe kerültek.

A Regnuméhoz hasonló sors érte a Horánszky utcában működő Kongregációs Otthont is, amely a főváros egyetemi, értelmiségi és iparos Máriakongregációjának volt a központja.

És a kommunisták vallásellenes irtóhadjáratainak áldozata lett az a sok-sok ezer máriakongregációs egyesület is, amely az egész országot behálózva, a fővárosi egyházközségektől kezdve a legkisebb falusi plébániáig ápolta és terjesztette a Magyarok Nagyasszonyának a tiszteletét.

A magyar nép válasza

A magyar nép az 1947–48-ban lezajlott Boldogasszony Évének csodálatosan szép és bátor hitvallásával válaszolt hagyományos és mély máriatiszteletének durva megsértésére.

Mindszenty bíboros megállapítása szerint „az ország legjelentősebb központi helyein és Máriakegyhelyein ... százezres tömegekben milliók álltak a Máriatisztelet fehér lobogója alá.”

Tették ezt a hívek annak ellenére, hogy a Kádár János belügyminiszternek engedelmessé állami szervek a legdurvább és a legbecstelenebb eszközöket is igénybe vették arra, hogy a nép részvételét lehetetlenné tegyék és az istentiszteletek menetét megzavarják.

Az állítólagos kádári pálfordulás legendája

A rezsím egyházpolitikájának irányítói – időt és pénzt nem kímélve – igyekeznek elhíttetni a nyugati világgal és a szabadföldi magyarsággal, hogy a népköztársaság és az Egyház viszonya évről-évre javul. Közben szorgalmasan és ügyesen felhasználják Eminenciádnak idevágó, a hivatalos propaganda állításait megerősíteni látszó nyilatkozatait is.

Sajnos, az otthoni szomorú valóság nem igazolja ezeknek a rózsaszínű optimizmust sugárzó nyilatkozatoknak a tartalmát.

Ellenkezőleg!

Feltétlenül megbízható, az ország különböző vidékeiről érkező információk tanúsága szerint az Egyház Magyarországon még soha nem volt olyan kiszolgáltatott helyzetben az államhatalommal szemben, mint ma, amikor a népköztársaság alkotmánya biztosítja a lelkiismereti és vallásszabadságot, és amikor ennek az államnak tényleges feje, Kádár János, a kommunista párt első titkára és a katolikus egyház feje, Eminenciád, gyakran nyilatkozik az Állam és az Egyház megjavult viszonyáról.

Hogy mit tehet az Egyház és mit nem, azt – a szinte már nevetségesen apró és jelentéktelen részletekig menően – az Állami Egyházügyi Hivatal, illetőleg annak mindenütt jelenlévő ellenőre, határozza meg.

A püspökök és a lelkipásztorok között áthidalhatatlan szakadék tátong, mert a küldetésükhöz híven ragaszkodó plébánosok és káplánok nem találnak védelmet, sok esetben még csak megértést sem a lealacsonyító és megszegyenyítő helyzetbe beletörődött vagy azt – békepapimozgalmi múltjuknak megfelelően – kifejezetten támogató főpásztoraiknál.

Ugyancsak teljesen árváknak és pásztoraiktól elhagyottaknak érzik magukat azok a világi hívek, akiket hitük megvallása és vallásuk gyakorlása miatt úton-útfélen diszkriminálnak.

Akár mennyire fájdalmas is, meg kell mondani, hogy az Eminenciád elnöklete alatt álló püspöki kar még egyetlenegyszer sem emelte fel a szavát az ellen, hogy hazánkban bizonyos rétegeknek kifejezetten meg van tiltva, hogy egyházi házasságot kössenek; hogy újszülötteiket megkereszteltessék; hogy gyermekeiket hittanra járassák és hogy vasárnaponként résztvegyenek az istentiszteleten.

A hazai információk híreit megerősítik a magyar kereszténység sorsát egyre növekvő aggodalommal kísérő II. János Pál pápa apostoli leveleinek bíráló és bátorító fejezetei is.

A teendők helyes sorrendje

Hosszúra nyúlt válaszmotom annak a véleményemnek a közlésével fejezem be, hogy Eminenciádnak és a püspöki karnak elsősorban és mindenekelőtt azt kellene szorgalmaznia, hogy a Magyarok Nagyasszonya otthon kapja vissza azt a tiszteletet, amellyel ezer éven át nemcsak a nép, hanem a hivatalos Magyarország is körülvette. Ebben a rezsím is segíthet azáltal, hogy engedélyezi és elősegíti a Sztálin-szobor kedvéért lerombolt Magyarok Nagyasszonya templomának újjáépítését.

A Magyarok Nagyasszonyának otthoni rehabilitálása nélkül a római kápolna építése nem tekintendő másnak, mint a nyugati kereszténység és a szabadföldi magyarság megtévesztésére szánt kísérletnek.

Eminenciádat az Anyaszentegyház bíborosának és a magyar katolikus egyház fejének kijáró tisztelettel köszönti

Közi Horváth József